

FACHLITERATUR
EDITION ROMIOSINI
ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ICGL12 | 12th INTERNATIONAL CONFERENCE
ON GREEK LINGUISTICS
16 – 19 SEPTEMBER 2015
FREIE UNIVERSITÄT BERLIN, CEMOG

Proceedings of the ICGL12

vol. 1

The International Conference on Greek Linguistics is a biennial meeting on the study and analysis of Greek (Ancient, Medieval and Modern), placing particular emphasis on the later stages of the language.

PROCEEDINGS OF THE ICGL12
ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΟΥ ICGL12

**Thanasis Georgakopoulos, Theodossia-Soula Pavlidou, Miltos Pechlivanos,
Artemis Alexiadou, Jannis Androutsopoulos, Alexis Kalokairinos,
Stavros Skopeteas, Katerina Stathi (Eds.)**

**PROCEEDINGS OF THE 12TH INTERNATIONAL
CONFERENCE ON GREEK LINGUISTICS**

**ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΟΥ 12^{ΟΥ} ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ**

VOL. 1

© 2017 Edition Romiosini/CeMoG, Freie Universität Berlin. Alle Rechte vorbehalten.
Vertrieb und Gesamtherstellung: Epubli (www.epubli.de)
Satz und Layout: Rea Papamichail / Center für Digitale Systeme, Freie Universität Berlin
Gesetzt aus Minion Pro
Umschlaggestaltung: Thanasis Georgiou, Yorgos Konstantinou
Umschlagillustration: Yorgos Konstantinou

ISBN 978-3-946142-34-8
Printed in Germany

Online-Bibliothek der Edition Romiosini:
www.edition-romiosini.de

*Στη μνήμη του Gaberell Drachman (†10.9.2014)
και της Αγγελικής Μαλικούτη-Drachman (†4.5.2015)
για την τεράστια προσφορά τους στην ελληνική γλωσσολογία
και την αγάπη τους για την ελληνική γλώσσα*

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΕΚΔΟΤΩΝ

Το 12ο Διεθνές Συνέδριο Ελληνικής Γλωσσολογίας (International Conference on Greek Linguistics/ICGL12) πραγματοποιήθηκε στο Κέντρο Νέου Ελληνισμού του Ελεύθερου Πανεπιστημίου του Βερολίνου (Centrum Modernes Griechenland, Freie Universität Berlin) στις 16-19 Σεπτεμβρίου 2015 με τη συμμετοχή περίπου τετρακοσίων συνέδρων απ' όλον τον κόσμο.

Την Επιστημονική Επιτροπή του ICGL12 στελέχωσαν οι Θανάσης Γεωργακόπουλος, Θεοδοσία-Σούλα Παυλίδου, Μίλτος Πεχλιβάνος, Άρτεμις Αλεξιάδου, Δώρα Αλεξοπούλου, Γιάννης Ανδρουτσόπουλος, Αμαλία Αρβανίτη, Σταύρος Ασημακόπουλος, Αλεξάνδρα Γεωργακοπούλου, Κλεάνθης Γκρώμαν, Σαβίνα Ιατρίδου, Mark Janse, Brian Joseph, Αλέξης Καλοκαιρινός, Ναπολέον Κάτσος, Ευαγγελία Κορδώνη, Αμαλία Μόζερ, Ελένη Μπουτουλούση, Κική Νικηφορίδου, Αγγελική Ράλλη, Άννα Ρούσου, Αθηνά Σιούπη, Σταύρος Σκοπετέας, Κατερίνα Στάθη, Μελίτα Σταύρου, Αρχόντω Τερζή, Νίνα Τοπιντζή, Ιάνθη Τσιμπλή και Σταυρούλα Τσιπλάκου.

Την Οργανωτική Επιτροπή του ICGL12 στελέχωσαν οι Θανάσης Γεωργακόπουλος, Αλέξης Καλοκαιρινός, Κώστας Κοσμάς, Θεοδοσία-Σούλα Παυλίδου και Μίλτος Πεχλιβάνος.

Οι δύο τόμοι των πρακτικών του συνεδρίου είναι προϊόν της εργασίας της Εκδοτικής Επιτροπής στην οποία συμμετείχαν οι Θανάσης Γεωργακόπουλος, Θεοδοσία-Σούλα Παυλίδου, Μίλτος Πεχλιβάνος, Άρτεμις Αλεξιάδου, Γιάννης Ανδρουτσόπουλος, Αλέξης Καλοκαιρινός, Σταύρος Σκοπετέας και Κατερίνα Στάθη.

Παρότι στο συνέδριο οι ανακοινώσεις είχαν ταξινομηθεί σύμφωνα με θεματικούς άξονες, τα κείμενα των ανακοινώσεων παρατίθενται σε αλφαβητική σειρά, σύμφωνα με το λατινικό αλφάβητο· εξαίρεση αποτελούν οι εναρκτήριες ομιλίες, οι οποίες βρίσκονται στην αρχή του πρώτου τόμου.

Η Οργανωτική Επιτροπή του ICGL12

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σημείωμα εκδοτών	7
Περιεχόμενα	9
Peter Mackridge: <i>Some literary representations of spoken Greek before nationalism(1750-1801)</i>	17
Μαρία Σηφιανού: <i>Η έννοια της ευγένειας στα Ελληνικά</i>	45
Σπυριδούλα Βαρλοκώστα: <i>Syntactic comprehension in aphasia and its relationship to working memory deficits</i>	75
Ευαγγελία Αχλάδη, Αγγελική Δούρη, Ευγενία Μαλικούτη & Χρυσάνθη Παρασχάκη-Μπαράν: <i>Γλωσσικά λάθη τουρκόφωνων μαθητών της Ελληνικής ως ξένης/δεύτερης γλώσσας: Ανάλυση και διδακτική αξιοποίηση</i>	109
Κατερίνα Αλεξανδρή: <i>Η μορφή και η σημασία της διαβάθμισης στα επίθετα που δηλώνουν χρώμα</i>	125
Eva Anastasi, Ageliki Logotheti, Stavri Panayiotou, Marilena Serafim & Charalambos Themistocleous: <i>A Study of Standard Modern Greek and Cypriot Greek Stop Consonants: Preliminary Findings</i>	141
Anna Anastassiadis-Symeonidis, Elisavet Kiourti & Maria Mitsiaki: <i>Inflectional Morphology at the service of Lexicography: ΚΟΜΟΛεξ, A Cypriot Morphological Dictionary</i>	157

Γεωργία Ανδρέου & Ματίνα Τασιούδη: <i>Η ανάπτυξη του λεξιλογίου σε παιδιά με Σύνδρομο Απνοιών στον Ύπνο</i>	175
Ανθούλα- Ελευθερία Ανδρεσάκη: <i>Ιατρικές μεταφορές στον δημοσιογραφικό λόγο της κρίσης: Η οπτική γωνία των Γερμανών</i>	187
Μαρία Ανδριά: <i>Προσεγγίζοντας θέματα Διαγλωσσικής Επίδρασης μέσα από το πλαίσιο της Γνωσιακής Γλωσσολογίας: ένα παράδειγμα από την κατάκτηση της Ελληνικής ως L2</i>	199
Spyros Armostis & Kakia Petinou: <i>Mastering word-initial syllable onsets by Cypriot Greek toddlers with and without early language delay</i>	215
Julia Bacskai-Atkari: <i>Ambiguity and the Internal Structure of Comparative Complements in Greek</i>	231
Costas Canakis: <i>Talking about same-sex parenthood in contemporary Greece: Dynamic categorization and indexicality</i>	243
Michael Chiou: <i>The pragmatics of future tense in Greek</i>	257
Maria Chondrogianni: <i>The Pragmatics of the Modern Greek Segmental Markers</i>	269
Katerina Christopoulou, George J. Xydopoulos & Anastasios Tsangalidis: <i>Grammatical gender and offensiveness in Modern Greek slang vocabulary</i>	291
Aggeliki Fotopoulou, Vasiliki Foufi, Tita Kyriacopoulou & Claude Martineau: <i>Extraction of complex text segments in Modern Greek</i>	307
Αγγελική Φωτοπούλου & Βούλα Γιούλη: <i>Από την «Έκφραση» στο «Πολύτροπο»: σχεδιασμός και οργάνωση ενός εννοιολογικού λεξικού</i>	327
Marianthi Georgalidou, Sofia Lampropoulou, Maria Gasouka, Apostolos Kostas & Xanthippi Foulidi: <i>“Learn grammar”: Sexist language and ideology in a corpus of Greek Public Documents</i>	341
Maria Giagkou, Giorgos Fragkakis, Dimitris Pappas & Harris Papageorgiou: <i>Feature extraction and analysis in Greek L2 texts in view of automatic labeling for proficiency levels</i>	357

Dionysis Goutsos, Georgia Fragaki, Irene Florou, Vasiliki Kakousi & Paraskevi Savvidou: <i>The Diachronic Corpus of Greek of the 20th century: Design and compilation</i>	369
Kleanthes K. Grohmann & Maria Kambanaros: <i>Bilectalism, Comparative Bilingualism, and the Gradience of Multilingualism: A View from Cyprus</i>	383
Günther S. Henrich: „Γεωγραφία νεωτερική“ στο Λίβιστρος και Ροδάμνη: μετατόπιση ονομάτων βαλτικών χωρών προς την Ανατολή;.....	397
Noriyo Hoozawa-Arkenau & Christos Karvounis: <i>Vergleichende Diglossie - Aspekte im Japanischen und Neugriechischen: Veriäten - Interferenz</i>	405
Μαρία Ιακώβου, Ηριάννα Βασιλειάδη-Λιναρδάκη, Φλώρα Βλάχου, Όλγα Δήμα, Μαρία Καββαδία, Τατιάνα Κατσίνα, Μαρίνα Κουτσομπού, Σοφία-Νεφέλη Κύτρου, Χριστίνα Κωστάκου, Φρόσω Παππά & Σταυριαλένα Περρέα: <i>ΣΕΠΙΜΕ2: Μια καινούρια πηγή αναφοράς για την Ελληνική ως Γ2</i>	419
Μαρία Ιακώβου & Θωμαΐς Ρουσουλιώτη: <i>Βασικές αρχές σχεδιασμού και ανάπτυξης του νέου μοντέλου αναλυτικών προγραμμάτων για τη διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας</i>	433
Μαρία Καμηλάκη: «Μαζί μου ασχολείσαι, πόσο μαλάκας είσαι!»: Λέξεις-ταμπού και κοινωνιογλωσσικές ταυτότητες στο σύγχρονο ελληνόφωνο τραγούδι.....	449
Μαρία Καμηλάκη, Γεωργία Κατσούδα & Μαρία Βραχιονίδου: <i>Η εννοιολογική μεταφορά σε λέξεις-ταμπού της ΝΕΚ και των νεοελληνικών διαλέκτων</i>	465
Eleni Karantzola, Georgios Mikros & Anastassios Papaioannou: <i>Lexico-grammatical variation and stylometric profile of autograph texts in Early Modern Greek</i>	479
Sviatlana Karpava, Maria Kambanaros & Kleanthes K. Grohmann: <i>Narrative Abilities: MAINing Russian–Greek Bilingual Children in Cyprus</i>	493
Χρήστος Καρβούνης: <i>Γλωσσικός εξαρχαϊσμός και «ιδεολογική» νόρμα: Ζητήματα γλωσσικής διαχείρισης στη νέα ελληνική</i>	507

Demetra Katis & Kiki Nikiforidou: <i>Spatial prepositions in early child Greek: Implications for acquisition, polysemy and historical change</i>	525
Γεωργία Κατσούδα: <i>Το επίθημα -ούνα στη ΝΕΚ και στις νεοελληνικές διαλέκτους και ιδιώματα</i>	539
George Kotzoglou: <i>Sub-extraction from subjects in Greek: Its existence, its locus and an open issue</i>	555
Veranna Kyprioti: <i>Narrative, identity and age: the case of the bilingual in Greek and Turkish Muslim community of Rhodes, Greece</i>	571
Χριστίνα Λύκου: <i>Η Ελλάδα στην Ευρώπη της κρίσης: Αναπαραστάσεις στον ελληνικό δημοσιογραφικό λόγο</i>	583
Nikos Liosis: <i>Systems in disruption: Propontis Tsakonian</i>	599
Katerina Magdou, Sam Featherston: <i>Resumptive Pronouns can be more acceptable than gaps: Experimental evidence from Greek</i>	613
Maria Margarita Makri: <i>Opos identity comparatives in Greek: an experimental investigation</i>	629
2ος Τόμος	
Περιεχόμενα	651
Vasiliki Makri: <i>Gender assignment to Romance loans in Katoitaliótika: a case study of contact morphology</i>	659
Evgenia Malikouti: <i>Usage Labels of Turkish Loanwords in three Modern Greek Dictionaries</i>	675
Persephone Mamoukari & Penelope Kambakis-Vougiouklis: <i>Frequency and Effectiveness of Strategy Use in SILL questionnaire using an Innovative Electronic Application</i>	693

Georgia Maniati, Voula Gotsoulia & Stella Markantonatou: <i>Contrasting the Conceptual Lexicon of ILSP (CL-ILSP) with major lexicographic examples</i>	709
Γεώργιος Μαρκόπουλος & Αθανάσιος Καρασίμος: <i>Πολυεπίπεδη επισημείωση του Ελληνικού Σώματος Κειμένων Αφασικού Λόγου</i>	725
Πωλίνα Μεσηνιώτη, Κατερίνα Πούλιου & Χριστόφορος Σουγανίδης: <i>Μορφοσυντακτικά λάθη μαθητών Τάξεων Υποδοχής που διδάσκονται την Ελληνική ως Γ2</i>	741
Stamatia Michalopoulou: <i>Third Language Acquisition. The Pro-Drop-Parameter in the Interlanguage of Greek students of German</i>	759
Vicky Nanousi & Arhonto Terzi: <i>Non-canonical sentences in agrammatism: the case of Greek passives</i>	773
Καλομοίρα Νικολού, Μαρία Ξεφτέρη & Νίτσα Παραχεράκη: <i>Το φαινόμενο της σύνθεσης λέξεων στην κυκλαδοκρητική διαλεκτική ομάδα</i>	789
Ελένη Παπαδάμου & Δώρας Κ. Κυριαζής: <i>Μορφές διαβαθμιστικής αναδίπλωσης στην ελληνική και στις άλλες βαλκανικές γλώσσες</i>	807
Γεράσιμος Σοφοκλής Παπαδόπουλος: <i>Το δίπολο «Εμείς και οι Άλλοι» σε σχόλια αναγνωστών της Lifo σχετικά με τη Χρυσή Αυγή</i>	823
Ελένη Παπαδοπούλου: <i>Η συνδυαστικότητα υποκοριστικών επιθημάτων με β' συνθετικό το επίθημα -άκι στον διαλεκτικό λόγο</i>	839
Στέλιος Πιπερίδης, Πένυ Λαμπροπούλου & Μαρία Γαβριηλίδου: <i>clarin:el. Υποδομή τεκμηρίωσης, διαμοιρασμού και επεξεργασίας γλωσσικών δεδομένων</i>	851
Maria Pontiki: <i>Opinion Mining and Target Extraction in Greek Review Texts</i>	871
Anna Roussou: <i>The duality of mīpos</i>	885

Stathis Selimis & Demetra Katis: <i>Reference to static space in Greek: A cross-linguistic and developmental perspective of poster descriptions</i>	897
Evi Sifaki & George Tsoulas: <i>XP-V orders in Greek</i>	911
Konstantinos Sipitanos: <i>On desiderative constructions in Naousa dialect</i>	923
Eleni Staraki: <i>Future in Greek: A Degree Expression</i>	935
Χριστίνα Τακούδα & Ευανθία Παπαευθυμίου: <i>Συγκριτικές διδακτικές πρακτικές στη διδασκαλία της ελληνικής ως Γ2: από την κριτική παρατήρηση στην αναπλαισίωση</i>	945
Alexandros Tantos, Giorgos Chatzioannidis, Katerina Lykou, Meropi Papatheohari, Antonia Samara & Kostas Vlachos: <i>Corpus C58 and the interface between intra- and inter-sentential linguistic information</i>	961
Arhonto Terzi & Vina Tsakali: <i>The contribution of Greek SE in the development of locatives</i>	977
Paraskevi Thomou: <i>Conceptual and lexical aspects influencing metaphor realization in Modern Greek</i>	993
Nina Topintzi & Stuart Davis: <i>Features and Asymmetries of Edge Geminates</i>	1007
Liana Tronci: <i>At the lexicon-syntax interface Ancient Greek constructions with ἔχειν and psychological nouns</i>	1021
Βίλλυ Τσάκωνα: <i>«Δημοκρατία είναι 4 λύκοι και 1 πρόβατο να ψηφίζουν για φαγητό»:Αναλύοντας τα ανέκδοτα για τους/τις πολιτικούς στην οικονομική κρίση</i>	1035
Ειρήνη Τσαμαδοῦ- Jacobberger & Μαρία Ζέρβα: <i>Εκμάθηση ελληνικών στο Πανεπιστήμιο Στρασβούργου: κίνητρα και αναπαραστάσεις</i> ...	1051
Stavroula Tsiplakou & Spyros Armostis: <i>Do dialect variants (mis)behave? Evidence from the Cypriot Greek koine</i>	1065
Αγγελική Τσόκογλου & Σύλα Κλειδή: <i>Συζητώντας τις δομές σε -οντας</i>	1077

Αλεξιάννα Τσότσου:	
<i>Η μεθοδολογική προσέγγιση της εικόνας της Γερμανίας στις ελληνικές εφημερίδες</i>	1095
Anastasia Tzilinis:	
<i>Begründendes Handeln im neugriechischen Wissenschaftlichen Artikel: Die Situierung des eigenen Beitrags im Forschungszusammenhang.....</i>	1109
Κυριακούλα Τζωρτζάτου, Αργύρης Αρχάκης, Άννα Ιορδανίδου & Γιώργος Ι. Ευδόπουλος:	
<i>Στάσεις απέναντι στην ορθογραφία της Κοινής Νέας Ελληνικής: Ζητήματα ερευνητικού σχεδιασμού</i>	1123
Nicole Vassalou, Dimitris Papazachariou & Mark Janse:	
<i>The Vowel System of Mišótika Cappadocian</i>	1139
Marina Vassiliou, Angelos Georgharas, Prokopis Prokopidis & Haris Papageorgiou:	
<i>Co-referring or not co-referring? Answer the question!.....</i>	1155
Jeroen Vis:	
<i>The acquisition of Ancient Greek vocabulary.....</i>	1171
Christos Vlachos:	
<i>Mod(aliti)es of lifting wh-questions.....</i>	1187
Ευαγγελία Βλάχου & Κατερίνα Φραντζή:	
<i>Μελέτη της χρήσης των ποσοδεικτών λίγο-λιγάκι σε κείμενα πολιτικού λόγου</i>	1201
Madeleine Voga:	
<i>Τι μας διδάσκουν τα ρήματα της ΝΕ σχετικά με την επεξεργασία της μορφολογίας.....</i>	1213
Werner Voigt:	
<i>«Σεληνάκι μου λαμπρό, φέγγε μου να περπατώ ...» oder: warum es in dem bekannten Lied nicht so, sondern eben φεγγαράκι heißt und ngr. φεγγάρι</i>	1227
Μαρία Βραχιονίδου:	
<i>Υποκοριστικά επιρρήματα σε νεοελληνικές διαλέκτους και ιδιώματα</i>	1241
Jeroen van de Weijer & Marina Tzakosta:	
<i>The Status of *Complex in Greek.....</i>	1259
Theodoros Xioufis:	
<i>The pattern of the metaphor within metonymy in the figurative language of romantic love in modern Greek.....</i>	1275

«ΜΑΖΙ ΜΟΥ ΑΣΧΟΛΕΙΣΑΙ, ΠΟΣΟ ΜΑΛΑΚΑΣ ΕΙΣΑΙ!»: ΛΕΞΕΙΣ-ΤΑΜΠΟΥ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΟΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΕΛΛΗΝΟΦΩΝΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Μαρία Καμηλάκη
New York College
mar.kamilaki@gmail.com

Abstract

Despite the fact that taboo words do not prototypically occur in the public sphere, in recent years obscenities, slurs and other types of “forbidden” wordings are systematically exploited in text-types of mass culture, in order to achieve a variety of sociopragmatic effects. The aim of this paper is to perform a comparative analysis of the typology and function of taboo vocabulary in four contemporary, Greek-speaking song types (laikó [urban folk], mainstream pop, éntechno [artistic], hip-hop), with an aim to assess its contribution to the construction of particular sociolinguistic identities.

Λέξεις-κλειδιά: λέξεις-ταμπού, μαζική κουλτούρα, τραγούδι, κοινωνιογλωσσικές ταυτότητες

1. Εισαγωγή

Αν θεωρήσουμε το ταμπού, ανθρωπολογικά και κοινωνιολογικά ιδωμένο, ως ρητή και καθολική απαγόρευση εκτέλεσης μιας πράξης, η γλώσσα ως σημειωτικό σύστημα αναλαμβάνει να επικοινωνήσει καταδηλωτικά και συμπαραδηλωτικά αυτή την ενοχοποιημένη και συμβολικά φορτισμένη πολιτισμική γνώση μέσα από τις λέξεις-ταμπού (taboo words), δηλαδή όλες εκείνες τις μη προτιμώμενες (non preferable) λέξεις και εκφράσεις που αποδίδουν συμπεριφορές θεωρούμενες ως ανήθικες ή ανάρμοστες με βάση τους επικρατούντες κάθε φορά κανόνες ευγένειας (Cameron & Kulick 2003: 32).

Η επιλογή του «ακατάλληλου» αυτού λεξιλογίου και η χρήση του παρά τους εκάστοτε μηχανισμούς γλωσσικής ορθότητας συνδέεται με συγκεκριμένες ταυτοτικές θέσεις, αναδεικνύοντας τις λέξεις-ταμπού σε γλωσσικούς ενδείκτες, οι οποίοι εγκαθιδρύουν σημειωτικούς δεσμούς ανάμεσα σε γλωσσικά σημεία και κοινωνικά νοήματα.

Υιοθετώντας έναν ορισμό ανοικτό και ευρύ για την έννοια της ταυτότητας (Bucholtz & Hall 2005: 586-587),¹ στην παρούσα μελέτη θα αναλύσουμε την ταυτο(ποιη)τική λειτουργία των «απαγορευμένων» όρων στη δημόσια σφαίρα, όπου πρωτοτυπικά δεν προβλέπεται η χρήση τους. Ειδικότερα, με αφορμή την αθρόα εισβολή λέξεων-ταμπού κατά τις τελευταίες δεκαετίες στα είδη της μαζικής κουλτούρας, στο πλαίσιο μιας ευρύτερης στρατηγικής αξιοποίησης των διαθέσιμων κοινωνιογλωσσικών πόρων της γλωσσικής κοινότητας (Coupland 2009), θα εστιάσουμε την προσοχή μας στην τυπολογία του λεξιλογίου ταμπού στο σύγχρονο ελληνόφωνο τραγούδι, με στόχο τη διερεύνηση της συμβολής του στην κατασκευή κοινωνιογλωσσικών ταυτοτήτων.

Εφόσον γίνεται λόγος για ένα διαμεσολαβημένο είδος, σε κάθε συζήτηση περί διαδικασιών ταυτοποίησης πρέπει να έχουμε κατά νου ότι: α) μέσω των διαφόρων πρακτικών επιλογής και μετασχηματισμού η αναπαριστώμενη γλωσσική ποικιλότητα εκφράζει συγκεκριμένες απόψεις για τη σχέση γλώσσας και κοινωνικής πραγματικότητας, η οποία έτσι παρουσιάζεται φιλτραρισμένη. Γι' αυτό, κατά τον Agha (2003), η μαζική κουλτούρα αποτελεί μια μεταπραγματολογική πρακτική (metapragmatic practice), καθώς μεταδίδει μηνύματα για τα κοινωνικά νοήματα της γλωσσικής χρήσης, β) τα κανάλια διανομής των προϊόντων της μαζικής κουλτούρας έχουν την ικανότητα να συγχωνεύουν το τοπικό με το παγκόσμιο, το περιθωριακό με το κυρίαρχο, διαμορφώνοντας ταυτότητες υβριδικές ή και ακαθόριστες (Johnson & Ensslin 2007: 14).

Σε αυτό το πλαίσιο και σε ό,τι αφορά πιο συγκεκριμένα την παρουσία του άσημου λεξιλογίου στην εγχώρια μουσική παραγωγή, από τη μεταπολίτευση και μετά παρατηρείται μεγαλύτερη ελευθεροστομία από την πλευρά των δημιουργών ως προς τη χρήση όρων-ταμπού, αλλά και μεγαλύτερη ανοχή εκ μέρους του συστήματος προώθησης των τραγουδιών (δισκογραφικών εταιρειών, ραδιοφωνικών σταθμών κ.ά.):² ήδη τη δεκαετία του 1980 οι *Μουσικές Ταξιαρχίες* του Τζίμη Πανούση τραγουδούν «Γαμάτε, γιατί χανόμαστε» (*Αν η γιαγιά μου είχε ρουλεμάν*, 1984), ο Δ. Σαββόπουλος «Είμαι δεκαεξάρης, σας γαμώ τα λύκεια» (*Τον χειμώνα ετούτο*, 1983) και οι *Τρύπες* «Γριά που-

1 Ταυτότητα στο πλαίσιο της κοινωνικοπολιτισμικής γλωσσολογίας είναι η κοινωνική τοποθέτηση του εαυτού και του άλλου. Πρόκειται για μια διποκευμένη θεώρηση, δομούμενη διαμέσου διαφορετικών λόγων, πρακτικών και θέσεων.

2 Βλ. Τσάμπρας (2010).

τάνα που ξυρίζει τα πόδια της» (Παράξενη πόλη, 1985). Η λεκτική αυτή χαλάρωση συνεχίζεται τη δεκαετία του 1990, με δείγματα όπως το «Γεννημένοι σε φάκα, γαμημένοι για πλάκα» των Ενδελέχεια (Διαμαντένια προβλήτα, 1997) ή η περιφημη «αγχωμένη μαλακία» του Λ. Μαχαίριτσα στο εμπορικότατο *Διδυμότειχο μπλουζ* (1991). Στις παραπάνω περιπτώσεις οι λέξεις-ταμπού έχουν κατά κανόνα ιδεολογική-πολιτική λειτουργία και προκαλούν συνδηλώσεις αντισυστημικότητας (βλ. Καμηλάκη 2015: 303).

Παράλληλα, συντελείται και η απενοχοποίηση της χρήσης «απαγορευμένων» όρων σε άλλα είδη της μαζικής κουλτούρας, όπως ο τηλεοπτικός και ο κινηματογραφικός λόγος (Καμηλάκη, Κατσούδα & Βραχιονίδου 2015: 325-336), αντανakλώντας μια γενικότερη τάση *συνομιλιοποίησης* (Fairclough 1995) του δημόσιου λόγου, δηλαδή κατασκευής του με όρους ιδιωτικής σφαίρας.

2. Τα δεδομένα

Προκειμένου να διερευνηθεί κατά πόσον η πορεία σταδιακής εκφραστικής απελευθέρωσης στο τραγούδι συνεχίζεται και μετά το 2000, το σώμα των δεδομένων που θα αναλυθεί περιλαμβάνει 267 τραγούδια (66.776 λέξεις) της δεκαετίας 2000-2010, από τέσσερα είδη αντιπροσωπευτικά όλου του φάσματος της εγχώριας μουσικής παραγωγής: το λαϊκό, το mainstream/pop, το έντεχνο και το hip-hop. Η επιλογή των τραγουδιών και των ερμηνευτών έγινε με βάση τη δημοτικότητά τους, όπως αυτή καταγράφεται στις πωλήσεις των δισκογραφικών εταιρειών και στα charts.³

3. Θεωρητικό πλαίσιο

Για την ταξινόμηση και ανάλυση των λέξεων-ταμπού υιοθετούμε την τριμερή κατηγοριοποίηση των Allan & Burridge (2006:31-34), η οποία περιλαμβάνει τις εξής διαβαθμίσεις:

1. τον *ευφημισμό*, δηλαδή την αντικατάσταση μιας χυδαίας ή επώδυνης λέξης/έκφρασης από μια πιο «ευγενική», γενικόλογη ή περιπαικτική (π.χ. για τις απεκκριματικές διαδικασίες: *κάνω την ανάγκη μου*).

3 Βλ. *Chart Show-Your countdown* (<http://www.alphatv.gr/>). Από το σώμα δεδομένων εξαιρέθηκε το έργο του Τζιμη Πανούση ως *sui generis* περίπτωσης, που χρήζει ξεχωριστής ανάλυσης.

2. τον *δυσφημισμό*, το αντίθετο του ευφημισμού, δηλαδή μια απορριπτική ή προσβλητική λέξη/φράση που αντικαθιστά μια ουδέτερη ή εύσημη (για το προηγούμενο παράδειγμα: *χέζω*).
3. τον *ορθοφημισμό* (Cameron & Kulick 2003: 29), που αποδίδει τις ουδέτερες εκφράσεις, οι οποίες είναι τυπικά πιο επίσημες και κυριολεκτικές επιλογές (αντιστοίχως: *αφοδεύω*).

Σε ό,τι αφορά την επιμέρους ταξινόμηση των δυσφημισμών, υιοθετείται η διάκριση του Jay (1992) σε ταμπού ή βωμολοχίες (*taboo or obscenity*), επιφωνηματικές υβριστικές εκφράσεις (*expletives*), βλασφημίες (*blasphemy*), ανοσιολογίες (*profanity*), κατάρες (*cursing*), χυδαιότητες (*vulgarisms*), περιθωριακή γλώσσα ή αργκό (*slang*), και, τέλος, προσβολές και φυλετικούς δυσφημισμούς (*insults και racial slurs*, αντιστοίχως).

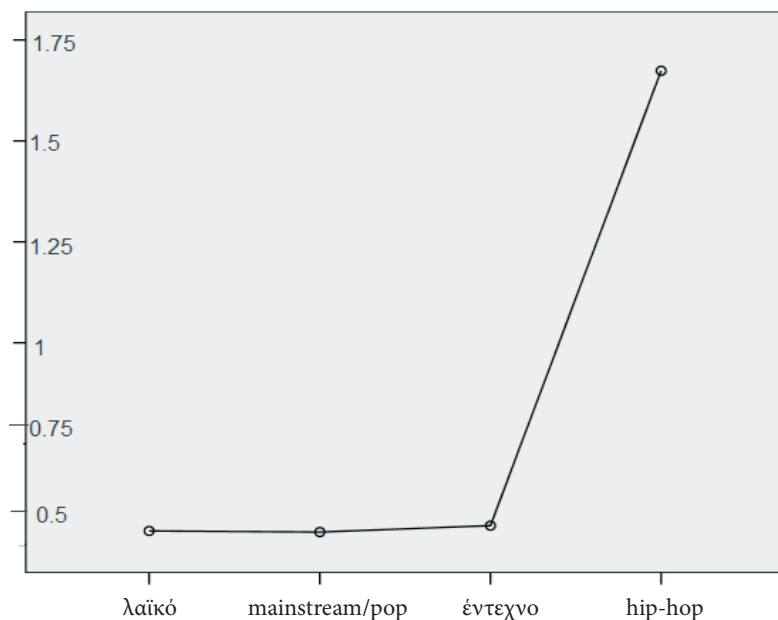
4. Παρουσίαση και σχολιασμός αποτελεσμάτων

Παρατηρώντας την κατανομή των λέξεων-ταμπού στα τέσσερα υπό εξέταση μουσικά είδη (πίνακας 1) καθίσταται σαφές ότι η παρουσία τους στα τρία πρώτα είναι περιθωριακή, γι' αυτό και στην παράγραφο 4.1. θα περιοριστούμε μόνο σε ορισμένες συγκεντρωτικές παρατηρήσεις.

Αντίθετα στο hip-hop το ποσοστό τους ανέρχεται σε 1.74%, διαφορά που είναι στατιστικώς σημαντική ($F: 805,183, sig.: .000 < \alpha$), όπως φαίνεται και στο γράφημα 1 - εξού και το συγκεκριμένο είδος θα σχολιαστεί αναλυτικότερα στην παράγραφο 4.2.

Μουσικό είδος	N (τραγούδια)	Συνολικός αριθμός λέξεων	Δείγματα λέξεων-ταμπού	Ποσοστό % λέξεων-ταμπού
Λαϊκό	70	11.402	19	0.16
Mainstream/pop	64	9.250	16	0.17
Έντεχνο	61	7.397	23	0.31
Hip-hop	72	38.727	676	1.74
Σύνολο	267	66.776	734	1.09

Πίνακας 1 | Κατανομή λέξεων-ταμπού ανά μουσικό είδος

Γράφημα 1 | Ποσοστό (%) λέξεων-ταμπού ανά μουσικό είδος

4.1. Λέξεις-ταμπού στα είδη «λαϊκό», «mainstream/pop» και «έντεχνο»

Ως προς την κατηγοριοποίηση των ελάχιστων δυσφημισμών που εντοπίστηκαν στα τρία πρώτα μουσικά είδη πρόκειται ως επί το πλείστον για α) βωμολοχίες, δηλαδή χυδαίες και αποδοκιμαστές εκφράσεις που δεν είναι επιτρεπτές στη δημόσια σφαίρα (π.χ. από το λαϊκό τραγούδι: «ζωή του κώλου»), β) προσβολές, δηλαδή λεκτικές επιθέσεις στις σωματικές, πνευματικές ή ψυχικές ιδιότητες του αποδέκτη (π.χ. από το λαϊκό: *φαρδύκωλους, λαμόγιο*, από το έντεχνο: *αδελφάτα, χαϊβάνι*), γ) τύπους από τη γλώσσα της πιάτσας (από το λαϊκό: *μάγκας, χαρμάνης*) και δ) επιφωνηματικές υβριστικές εκφράσεις (από το έντεχνο: «*το στανιό μου μέσα*»).

Και στα τρία αυτά είδη η περιθωριακή εμφάνιση των δυσφημισμών σχετίζεται κυρίως με τον δημιουργό ή/και τον ερμηνευτή, ανάγεται δηλαδή σε ιδιολεκτική επιλογή, που ενισχύει την υφολογική ταυτότητα του αντίστοιχου καλλιτέχνη. Έτσι, με εξαίρεση μεμονωμένους τύπους που εντοπίστηκαν π.χ. στον Γ. Μαζωνάκη από το λαϊκό τραγούδι, στον Ν. Πορτοκάλογλου ή τον Π. Θαλασσινό από το έντεχνο κ.λπ., σχετικά πιο συχνή είναι η χρήση τους στον Ν. Σφακιανάκη (7 από τις 19 λέξεις-ταμπού στο

corpus του λαϊκού) και τον Ν. Καρβέλα (με 14 τύπους στο corpus του mainstream/pop), δύο καλλιτέχνες που αρέσκονται στη διατήρηση ενός συνειδητά προβοκατόρικου δημόσιου προφίλ. Π.χ. από το *Τρακτέρ* του Ν. Καρβέλα:

(1) Με τα τρακτέρ ξανά στην εθνική οδό θα κωλοτρίβετε για κάνα ψίχουλο.

Για λόγους λεκτικής ευπρέπειας, αλλά και «γαργαλιστικού» υπαινιγμού, δεν λείπουν και οι ευφημισμοί ή ορθοφημισμοί: π.χ. στο τραγούδι του Θ. Πετρέλη *Ξύπνα Θανάση* (2) η σεξουαλική διέγερση δηλώνεται με την ευφημιστική περιφραση *να του σηκωθεί*, στο τραγούδι *Μεσ' στο σαλόني μου* της Δ. Βανδής (3) υπονοείται η πρακτική της αυτοϊκανοποίησης, ενώ στη *Διεφθαρμένη συνουσία* - ήδη με ορθοφημιστικό τίτλο - του Ν. Σφακιανάκη (4) χρησιμοποιείται ο ορθοφημισμός *πόρνη*, καθώς και η ευφημιστική στρατηγική της αποσιώπησης (...), που δηλώνεται στο ηχητικό αρχείο με «σκριτς-σκρατς» και αναπαράγεται ακόμη και στις ζωντανές εμφανίσεις του καλλιτέχνη.

- (2) ...γι' αυτό και το μωράκι πάλι με το πτώμα θα βγει,
που δεν του φτάνουν δυο Viagra, για να του σηκωθεί.
- (3) Κι όταν εργάζεσαι, ούτε φαντάζεσαι,
τι κάνω μόνη μου μες στο σαλόني μου,
[...] πολύ καλά περνώ στον καναπέ μου εγώ.
- (4) *Πόρνη* το κορίτσι που αγάπησα,
τ' όνειρο της μάνας μου δεν κράτησα,
άνανδρους και ψεύτες μού πλασάρουνε,
όμως τα...θα πάρουνε.

4.2. Λέξεις-ταμπού στο hip-hop

Διαφορετική είναι η εικόνα που προκύπτει από την ανάλυση των δεδομένων του hip-hop της ίδιας περιόδου, όπου η χρήση απαγορευμένων λέξεων είναι προγραμματική και σχεδόν ιδιοσυγκρασιακή του είδους, γεγονός που συνδέεται με τις ιστορικές καταβολές του αντίστοιχου διεθνούς μουσικο-πολιτισμικού ρεύματος: το hip-hop ως νεανική κουλτούρα, που αναπτύχθηκε στη δεκαετία του '70 στη Νέα Υόρκη, συνδέεται με την προφορική ρητορική παράδοση της αфро-αμερικανικής κουλτούρας και

τη ζωή στο γκέτο, άρα ευνοεί τις μη πρότυπες (non-standard) ποικιλίες ως δείκτες περιθωριακότητας (πβ. Ανδρουτσόπουλος 2004).

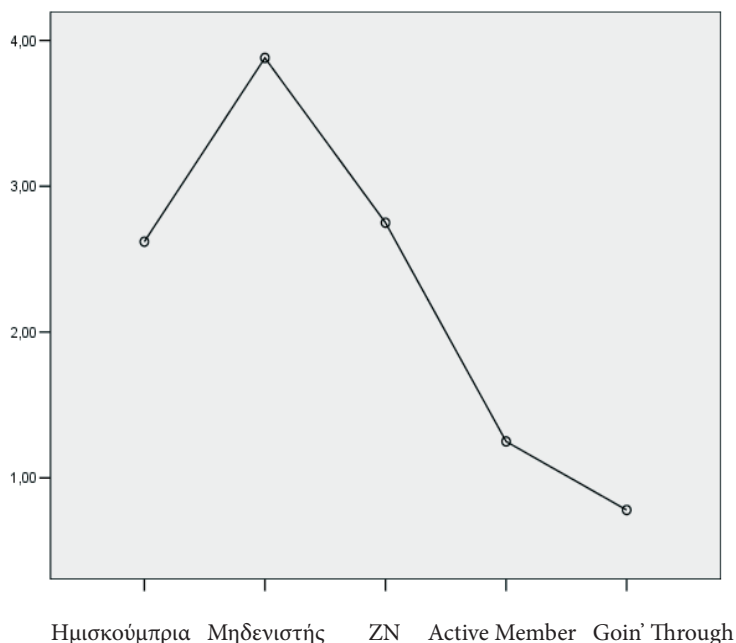
Ο πίνακας 2 συνοψίζει την κατανομή των λέξεων-ταμπού (δυσφημισμών και ευφημισμών/ορθοφημισμών) στα πέντε υπό εξέταση συγκροτήματα.⁴

Συγκρότημα	N (τραγούδια)	Συνολικός αριθμός λέξεων	Δείγματα λέξεων- ταμπού	Ποσοστό (%) λέξεων- ταμπού
Ημισκούμπρια	14	7.557	198	2.62
Μηδενιστής	9	6.572	255	3.88
Ζωντανοί Νεκροί	9	1.890	52	2.75
Active Member	15	9.040	113	1.25
Goin' through	13	7.435	58	0.78
Σύνολα	60	32.494	676	2.08

Πίνακας 2 | Ποσοστό (%) λέξεων-ταμπού ανά συγκρότημα (hip-hop)

Όπως προκύπτει, οι περισσότερες λέξεις-ταμπού απαντούν στον Μηδενιστή και τους Ζωντανούς Νεκρούς, μέλος των οποίων αποτέλεσε στη συνέχεια και ο προαναφερθείς, διαφορά που είναι στατιστικώς σημαντική (βλ. γράφημα 2). Πρόκειται για μια ελληνική εκδοχή του gangsta rap, ενός παρακλαδιού της rap που χαρακτηρίζεται από αφηγήσεις παραβατικότητας. Σε υψηλή θέση ως προς την αθυροστομία βρίσκονται και τα Ημισκούμπρια, στα οποία η χρήση λεξιλογίου ταμπού έχει περισσότερο χιουμοριστικό χαρακτήρα (πβ. Ανδρουτσόπουλος 2004: 5-6), ενώ οι πιο εμπορικοί Active Member και Goin' Through χρησιμοποιούν σπανιότερα άσεμνους όρους. Όπως σχολιάζει και ο Ανδρουτσόπουλος (2004: 3), «το γλωσσικό ύφος του κάθε συγκροτήματος είναι συνάρτηση της θεματολογίας και της τοποθέτησής του στην αγορά».

4 Από το αρχικό υπο-σώμα δεδομένων του hip-hop (βλ. πίνακας 1) αφαιρέθηκαν 12 τραγούδια (ήτοι 6.233 λέξεις) του συγκροτήματος Terror X Crew, στα οποία δεν εντοπίστηκε καμία λέξη-ταμπού.

Γράφημα 2 | Ποσοστό (%) λέξεων-ταμπού ανά συγκρότημα (hip-hop)

Παραβλέποντας για τις ανάγκες της ανάλυσης τις επιμέρους υφολογικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των πέντε συγκροτημάτων, στη συνέχεια θα κάνουμε κάποια συνολικά σχόλια ως προς την κατανομή των διαφόρων κατηγοριών δυσφημισμών στο υπο-σώμα δεδομένων του hip-hop (πίνακας 3). Η σειρά παράθεσης ακολουθεί τη συχνότητα εμφάνισης κάθε κατηγορίας και όχι τον βαθμό προσβλητικότητας (offensiveness), καθώς η αντιλαμβανόμενη ένταση ενός δυσφημισμού φαίνεται να είναι περισσότερο ενστικτώδης, παρά να απορρέει ως λογική απόφαση με βάση τη λεξική σημασιολογία.

4.2.1 Προσβολές

Η πολυπληθέστερη κατηγορία δυσφημισμών είναι οι προσβολές, μέσω των οποίων ταυτοποιούνται στιγματιστικά διάφορες κοινωνικές κατηγορίες-στόχοι που προκαλούν το μένος των δημιουργών, όπως είναι οι αστυνομικοί (π.χ. *μπάτσοι*, *τσάτσοι*, *ρουφιάνοι*), οι στρατιωτικοί (π.χ. *καραβανάδες*, *στρατόκαυλους*, *γιωτάδες*), οι ακροδεξιοί (π.χ. *φασίστες*, *γαμωμανάδες* (*mother-fuckers*), *σκυλογιοί* (*sons of a bitch*), τα δύο τελευταία νεολογικά μεταφραστικά δάνεια των Active Member), οι πολιτικοί (*λέρα*,

Κατηγορία δυσφημισμών	Δείγματα (N)
Προσβολές	201
Έμφυλες προσβολές	54
Αργκοτισμοί	187
Βωμολοχίες	68
Χυδαιότητες	50
Επιφωνηματικές υβριστικές εκφράσεις	26
Αγγλισμοί	5
Σύνολο	591

Πίνακας 3 | Τυπολογία δυσφημισμών στο υπο-σώμα δεδομένων του hip-hop

νεκέοι, ξεπουλημένοι), οι δημοσιογράφοι (ραδιοφωνάδες, μπλα-μπλάκηδες), οι ηλικιωμένοι που φλερτάρουν με μικρούλες (πιπινολάτρης γερογός, κωλόγερος) κ.ά. Οι προσβολές κυμαίνονται από σχετικά ήπιες (π.χ. ζωννυμικά: *σαμιαμίδι, γομάρι, γουρούνια*) μέχρι μετρίως (ρεμάλια, *καραγκιόζης, αλητάμπουρες*) ή και έντονα προσβλητικές (π.χ. *μουνιά/μουνόπανα, καριόλη/παλιοκαργιόλη, παλιοπούστη, μπινέ*). Όλοι οι παραπάνω μειωτικοί χαρακτηρισμοί λειτουργούν ως ευχερείς ταμπέλες ετεροποίησης (otherization), ενισχύοντας ταυτόχρονα τη συνοχή και την αλληλεγγύη των μελών της έσω ομάδας.

Μάλιστα, ορισμένες λέξεις-ταμπού ανασηματοδοτούνται, προκειμένου να προσλάβουν ένα εξειδικευμένο νόημα εντός του hip-hop πεδίου: π.χ. ο όρος *φλώροι* (9 εμφανίσεις) δεν έχει τη συνήθη σημασία «άτομο, ιδίως νεαρής ηλικίας, με προσεγμένη εμφάνιση, καλομαθημένο και σχετικά μαλακό» [ΛΚΝ],⁵ αλλά μετατοπίζεται σημασιολογικά, προκειμένου να δηλώσει τον 'επαναστάτη «του γλυκού νερού», τον ψευδοταραξία' (5), συχνά μέλος αντίπαλου συγκροτήματος, που λοιδορείται στο πλαίσιο ενός τελετουργικού ανταγωνισμού:

- (5) «...χωρίς φλώρους που την είδαν σ' ένα βράδυ *αλήτες*» (Πίσω στους δρόμους, Active Member).

5 Βλ. σχετικά http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/

Έτσι, ο *φλώρος* ως εξωομαδική μορφή ζωής κείται στο αντίπαλον δέος του αυτοπροσδιοριστικού *μάγκα/-ες*, με δεκαπέντε εμφανίσεις, που για τα μέλη της έσω ομάδας λειτουργεί ως δείκτης ενδοομαδικής ταυτοποίησης, ενώ θετική σημασιοδότηση έχει στο παραπάνω παράδειγμα και η λ. *αλήτες*.

Από το υπο-corpus του hip-hop δεν λείπουν και οι έμφυλοι δυσφημισμοί, που μέμφονται ιδιότητες στερεοτυπικά αποδιδόμενες στις γυναίκες, όπως *νυμφομανής*, *τσούλα*, *πουτάνα* για τη σεξουαλικά απελευθερωμένη, *καριόλα* και *σκρόφα* για τον βδελυρό κι ανήθικο χαρακτήρα, τα *ζωννυμικά κότα* και *κλώσσα* για την επιπολαιότητα και τη φλυαρία, *ψευτοντίβες* για τη σνομπ συμπεριφορά κ.ά. Επαναλαμβανόμενος όρος αναφοράς στο γυναικείο φύλο είναι το *γκόμενες*, με υποκοριστικό *γκομενάκια*, και η εντελώς δυσφημιστική μετωνυμική χρήση του όρου *μουνί*, με υποκοριστικό *μουνίτσες*. Και στη διεθνή βιβλιογραφία έχει επισημανθεί ο συχνά μισογυνικός χαρακτήρας του hip-hop, ο οποίος αναπαράγει την κυρίαρχη έμφυλη κουλτούρα. Όπως σχολιάζουν οι Adams & Fuller (2006: 940), ο μισογυνισμός, ιδιαίτερα στη gangsta rap, είναι η πρόωθηση, γκλαμουροποίηση, διακωμώδηση ή φυσικοποίηση καταπιεστικών ιδεών για το γυναικείο φύλο μέσω της αντικειμενοποίησης των γυναικών.

Αντίθετα, απουσιάζουν σχεδόν παντελώς οι φυλετικοί δυσφημισμοί (εντοπίστηκαν μόνο τα *γυφταρμάς* και «Ποιος *γαμάει τον Αλβανό*»), γεγονός που διαφοροποιεί το εγχώριο από το αντίστοιχο διεθνές ρεύμα (πβ. Croom 2013· Alim 2015), τουλάχιστον σε ό,τι αφορά το υπό εξέταση γλωσσικό υλικό. Η εν λόγω απουσία πιθανόν οφείλεται στο γεγονός ότι η χρήση όρων που εκφράζουν φυλετικό μίσος έχει συνδεθεί στην ελληνική κοινωνία σχεδόν «μονοπωλιακά» με τον ακροδεξιό χώρο, από τον οποίο τα υπό εξέταση συγκροτήματα συνειδητά θέλουν να κρατήσουν αποστάσεις.

Αδιάφοροι είναι οι χιπ-χόπερς προς τη θρησκεία, γεγονός που ερμηνεύει την έλλειψη θρησκευτικών προσβολών (αποδελτιώθηκε μόνο το *Ιεχωβού*). Δεδομένου ότι οι λέξεις-ταμπού εγγράφονται στους διαφόρους λόγους που τίθενται σε κοινωνική κυκλοφορία, η υποχώρηση του θρησκευτικού συναισθήματος στα νεανικά ακροατήρια, στα οποία απευθύνεται το hip-hop, έχει μειώσει την προσβλητική προσλεκτική ισχύ κάθε είδους βλασφημιών ή ανοσιολογιών (λ.χ. *γαμώ τον Χριστό σου/την Παναγία σου*), που σπάνια ακούγονται πλέον από τα χείλη νεαρών ατόμων, καθώς βασική προϋπόθεση ενεργοποίησης του λεξιλογίου ταμπού είναι το στοχοποιούμενο πεδίο να είναι σημαντικό, ιερό και απαραβίαστο για τους συμμετέχοντες στην επικοινωνιακή πράξη.

4.2.2. Αργκοτισμοί

Οι αργκοτισμοί ανήκουν στην ευρύτερη κατηγορία της περιθωριακής γλώσσας, το λεξιλόγιο της οποίας προκύπτει από την αλληλεπίδραση αναγνωρίσιμων υποομάδων εντός μιας γλωσσικής κοινότητας και λειτουργεί ως μέσο ενίσχυσης της κοινωνικής ταυτότητας των μελών τους (Eble 1996).

Στο υπο-σώμα δεδομένων του hip-hop βρέθηκαν τύποι αργκό:

- α) από το νεανικό ιδίωμα, π.χ. *κατσαβίδι* (μεταφραστικό δάνειο του *screw-driver*), *μπόμπα* και *ξύδι* (για το ποτό), *μούφα*, *κράζω/κράξιμο*, *χαρντκορίλα*, δώδεκα παράγωγα με το επίθημα *-(ι)λίκι* (π.χ. *ξυλίκι*, *αραλίκι*, *τρεντιλίκι*, *κυριλίκι*) κ.ο.κ., καθώς και τα ποδανά *γκαφρά* (<φράγκα) και *μεναγκό* (<γκόμενα),
- β) από τη γλώσσα της πιάτσας, π.χ. *κάνε μόκο*, *κονομάς*, *το χαρτί* ('χρήμα'),
- γ) από το ιδίωμα των τοξικομανών, είτε χρησιμοποιούμενοι και στην καθομιλουμένη (όπως *μπάφος*, *χόρτο*, *φούντα*, *κόκα/κοκό* κ.λπ.), είτε πιο εξειδικευμένοι με βάση το χρώμα της ουσίας (*σοκολάτα* 'χασίς', *κόκκινα* 'βαρβιτουρικά'), την προέλευση (*αλβανικό*) κ.ά. Τέτοιοι τύποι απαντούν κυρίως στον Μηδενιστή και τους Ζωντανούς Νεκρούς, που διακρίνονται για τη θεματολογία βίας με έμφαση στο σεξ και τα ναρκωτικά, συνδεόμενοι έτσι με την εγχώρια παράδοση του ρεμπέτικου (πβ. Ανδρουτσόπουλος 2004: 7).

Ασυνήθιστες αποκοπές συλλαβών παρατηρήθηκαν στα Ημισκούμπρια (π.χ. *κατάστα*, *προσβόλα*, *υπερβόλα*· πβ. Ανδρουτσόπουλος 2004: 6), στο πλαίσιο μιας ευρύτερης υφολογικής στρατηγικής γλωσσικής μίξης.

4.2.3. Βωμολοχίες

Την «τιμητική» τους στο υπο-corpus του hip-hop έχουν όροι που σχετίζονται με τα απόκρυφα μέρη του σώματος και εκφράσεις που αποδίδουν σεξουαλικές πρακτικές:

- (6) «Δεν κρέμομαι απ' τ' *αρχίδια* κανενός».
(*Δυνάμωσέ το*, *Goin' through*)
- (7) «Μεσ' τις ψευτοντίβες, τυποποιημένα προϊόντα, για να βγουν σε βιτρίνες κάναν *πίπες*».
(*Πίνω και φτύνω*, Μηδενιστής)

Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι εντοπίστηκαν 31 δείγματα από τη λεξιλογική οικογένεια του ρήματος *γαμάω*, στην πλειονότητά τους στην ενεργητική φωνή, η επιλογή της οποίας δημιουργεί συνδηλώσεις αρρενωπότητας και επιθετικότητας (π.χ. *σε γαμάω, γάμα, θα σε γαμήσουμε, γαμάω και δέρνω*).

4.2.4. Χυδαιότητες κ.ά.

Τέλος, οι στίχοι των τραγουδιών που εξετάστηκαν περιέχουν α) χονδροειδείς χυδαιότητες που αναφέρονται σε απεκκριματικές διαδικασίες, π.χ. *κατουρούσα, σκατά, κλανιές, φτύνω, θα ξεράσω* κ.ο.κ., β) υβριστικές επιφωνηματικές εκφράσεις (expletives), π.χ. *ρε μάπα, ρε πούστη, α γαμήσου, φάε σκατά, πάρε τον πούλο* κ.ά., που λειτουργούν ως στρατηγική προφορικοποίησης των τραγουδιών (πβ. Καμηλάκη 2015), καθώς και γ) αγγλισμούς (*fuck, slut*), που συνδέονται απευθείας με το γλωσσικό ρεπερτόριο του αντίστοιχου διεθνούς μουσικού είδους, ή αυτολεξεί μεταφράσεις ελληνικών υβριστικών εκφράσεων (π.χ. «*my nuts he will catch*»).

4.2.5. Ευφημισμοί

Πέραν των «ωμών» δυσφημισμών, εντοπίστηκαν και 85 ευφημιστικές υποκαταστάσεις, ιδίως στα Ημισκούμπρια, στα οποία γίνονται χιουμοριστικές αναφορές στο ανδρικό πέος (*εξάτμα, κατάρτι, ντολμάς, φιρφιρίκος*), τη σεξουαλική διέγερση («*φούσκωνε το παντελόνι*»), τη συνουσία («*στην κάλπη άμα λάχει τονε ρίχνω δαγκωτό*»), τον αυνανισμό («*Τώρα μόνος κροταλίζω τη ροκάνα*»), ενώ δεν είναι σπάνια και η χρήση αντωνυμιών στη θέση της «απαγορευμένης» λέξης («*το κάνουμε*», «*πού το δίνεις*»). Επίσης, γνωστή είναι η παραγλωσσική αποσιώπηση των *Goin' Through* «*Αν όντως δεν γουστάρεις, σου δείχνω τι να πάρεις*».

5. Συζήτηση και προεκτάσεις

Από την ανάλυση των δεδομένων προέκυψε μια σαφώς διαφοροποιημένη εικόνα ανάμεσα στα μουσικά είδη του λαϊκού, του mainstream/pop και του έντεχνου, αφενός, και στο hip-hop, αφετέρου. Οι πρακτικές επιλογής και μετασχηματισμού της γλωσσικής ποικιλότητας που εφαρμόζονται στα τρία πρώτα είδη επιβάλλουν την αποφυγή των «ακατάλληλων» όρων, με την ισχυρή παρουσία τους να είναι μεμονωμένη ή/και ιδι-

ολεκτική. Η τάση αυτή συνδέεται, κατά τη γνώμη μας, αρχικά με τη θέση των συγκεκριμένων ειδών στην αγορά, τη μαζική τους απεύθυνση και την προώθηση μιας κυρίαρχης εμπορευματικής κουλτούρας, αισθητικά και αξιωματικά ασύμβατης με το λεξιλόγιο ταμπού, που κατά τις δύο πρώτες μεταπολιτευτικές δεκαετίες έφερε συνδηλώσεις αντισυμβατικότητας.

Άλλωστε, τη δεκαετία 2000-2010 έχουν υποχωρήσει πλέον οι συνθήκες που ευνόησαν την ανάπτυξη του πολιτικοποιημένου τραγουδιού. Η υπό εξέταση περίοδος, ιδιαίτερα μέχρι τα μέσα της, είναι η εποχή του καπιταλισμού και της ανάπτυξης, της καταναλωτικής ευμάρειας και του life-style, με τα συλλογικά αιτήματα και την πολιτικοποίηση του δημόσιου βίου να έχουν ατονήσει, συμπαρασύροντας και την ανάγκη για ενδείκτες αντίστασης και επαναστατικότητας. Ούτως ή άλλως, η γενικευμένη πλέον χρήση των λέξεων-ταμπού στη δημόσια σφαίρα είχε περιορίσει σημαντικά τον προκλητικό/αντιδραστικό τους χαρακτήρα.

Δεύτερον, το τραγούδι ως πολιτισμικό προϊόν στην Ελλάδα έχει συνδεθεί παραδοσιακά με το πρόταγμα μιας - περισσότερο ή λιγότερο - λογοτεχνίζουσας γλώσσας ως τεκμήριο «ποιότητας», κάτι που είναι εξ ορισμού αταίριαστο με το χυδαίο λεξιλόγιο. Όπως σχολιάζει η Βαρουχάκη (2005: 269), οι απόψεις για το ελληνικό τραγούδι περιστρέφονται γύρω από τον άξονα «ποιότητα-εμπορικότητα», με μόνιμο φαντασιακό ζητούμενο την πρώτη. Χαρακτηριστικό είναι ότι τόσο οι εκπρόσωποι του λαϊκού ή του mainstream/pop, όσο και του έντεχνου θεωρούν ότι υπηρετούν την ποιότητα, οι πρώτοι προσφέροντας τραγούδια αυθεντικά, «που μιλούν στον καθημερινό άνθρωπο», και οι δεύτεροι αντιδιαστέλλοντας τις δημιουργίες τους με τα τραγούδια-«προϊόντα προς πώληση» (Βαρουχάκη 2005: 299). Αυτή η «συνεξάρτηση» μουσικής και ποιότητας με αξιώσεις για λογοτεχνική εκφορά του λόγου εξηγεί πιθανότατα και το γεγονός ότι, αν και κατά τη δεκαετία 2000-2010 οι λέξεις-ταμπού κυκλοφορούν ελεύθερα στα διάφορα κειμενικά είδη της εγχώριας μαζικής κουλτούρας, όπως προαναφέρθηκε, αλλά και στη διεθνή pop μουσική σκηνή (βλ. Samarajiva 2003· Lamere 2012), η ελληνόφωνη παραγωγή των τριών αυτών mainstream ειδών επιμένει να παραμένει σχεδόν «αμόλυντη».

Μοναδικός χώρος που επιφυλάσσει προνομαϊκή θέση στις λέξεις-ταμπού είναι η hip-hop σκηνή. Παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχει απόλυτη ομοιογένεια μεταξύ των υπό εξέταση συγκροτημάτων, με την εμπορικότητα να αποτελεί και πάλι τον ρυθμιστικό παράγοντα ευπρέπειας ή αθυροστομίας, η αυξημένη παρουσία δυσφημισμών όλων των κατηγοριών στο υπο-σώμα του hip-hop αναδεικνύει την άρθρωση ενός επιθετικού, καταγγελτικού λόγου, που τοποθετεί τα μέλη της έσω ομάδας απέναντι στον άλλο. Αν μάλιστα λάβουμε υπόψη ότι στο hip-hop ο λόγος βρίσκεται κατεξοχήν στο

προσκήνιο, ενώ η μουσική έχει συνοδευτικό χαρακτήρα υποβάθρου, ο καταγισμός υβριστικών εκφράσεων, π.χ. στον Μηδενιστή ή τους Ζωντανούς Νεκρούς, συνδέεται με την τεκμηρίωση μιας περιθωριακής κοινωνιογλωσσικής ταυτότητας, μέσω της μετατροπής των μη πρότυπων ποικιλιών σε θετικά κοινωνικά σύμβολα-φορείς αφανούς γοήτρου, που ορίζονται σε αντιδιαστολή προς την επιβεβλημένη άνωθεν πρότυπη γλώσσα – λειτουργούν, επομένως, ως ποικιλίες αντίστασης (*resistance vernaculares*).

Κατ' αυτόν τον τρόπο, το ελληνόφωνο hip-hop συνδέεται με το αντίστοιχο παγκόσμιο είδος που εκφράζει την κουλτούρα του δρόμου, με τις λέξεις-ταμπού να αποτελούν στρατηγική οικειοποίησης (appropriation), δηλαδή παραγωγικής χρήσης ενός «εισαγόμενου» καλλιτεχνικού ρεύματος σε μια κοινότητα πρόσληψης. Όπως έχει επισημάνει ο Ανδρουτσόπουλος (2004: 3· Androutsopoulos and Scholz 2002), και στην Ευρώπη τα συγκεκριμένα είδη αξιοποιούν προγραμματικά τη γλωσσική ποικιλότητα (λόγια ή λαϊκή γλώσσα, τοπικές διαλέκτους, στοιχεία από την αργκό κ.ά.) για τον ίδιο σκοπό.

Το ερώτημα που εύλογα προκύπτει είναι αν η εμβληματική χρήση λέξεων-ταμπού στο hip-hop της δεκαετίας 2000-2010 συντελεί στη θεώρησή του ως νόμιμου διαδόχου των «πολιτικοποιημένων» μουσικών ειδών των προηγούμενων δεκαετιών ή όχι. Κατά την άποψή μας όχι, διότι ο στρατηγικά προκλητικός λόγος του hip-hop που αναλύθηκε σχετίζεται πρωτίστως με την ηλικιακή διαβάθμιση του κοινού-στόχου, που είναι το νεανικό, και όχι με την εξωτερική εκτύπωση κάποιου ευρύτερου ή συλλογικού πολιτικού προτάγματος. Εξού και συχνά δίνεται η αίσθηση ότι η χρήση των λέξεων-ταμπού επενεργεί στο πλαίσιο μιας εφηβικής λεκτικής εκτόνωσης, μιας ρητορικής της βίας και της ωμής πρόκλησης, με την ασκούμενη κριτική στον κυρίαρχο λόγο να παραμένει σχεδόν άνευ αντικειμένου. Άλλωστε, όπως είδαμε, το λεξιλόγιο ταμπού μπορεί να έχει απλώς χιουμοριστική/σατιρική λειτουργία στο πλαίσιο ενός νεανικού «χαβαλέ», όπως στα Ημισκούμπρια. Και διεθνώς, το συγκεκριμένο μουσικό είδος έχει χάσει το ιδεολογικό του υπόβαθρο και έχει πλέον μετατραπεί σε μαζική επιλογή εφηβικού life-style (McGregor 1998). Προς τη διοχέτευση μιας νεανικής αντιδραστικότητας συντείνει και η θεματολογία των τραγουδιών που εξετάστηκαν, από τα οποία λ.χ. απουσιάζει ο υβριστικός λόγος του γκέτο, αρθρωμένος από χαμηλού κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου μειονοτικές ομάδες, κάτι που συμβαίνει στο αντίστοιχο διεθνές είδος. Λόγω των διαφορετικών κοινωνικοπολιτισμικών συνθηκών που επικρατούν στην Ελλάδα και στο πλαίσιο της τοπικοποίησης (localization) του είδους, η έμφαση τίθεται κυρίως σε ταξικά ή ψυχοκοινωνικά ζητήματα, υφαισθητικές επιλογές life-style κ.ά. Καθώς, λοιπόν, ενσωματώνεται σε νέες κοινότητες πρόσληψης, το hip-hop διατηρεί μεν τα

καθολικά του χαρακτηριστικά στη μουσική και τον στίχο, αλλά αφομοιώνει και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες.

Συνοψίζοντας, στην παρούσα μελέτη επιχειρήθηκε να διερευνηθεί συγκριτικά η ταυτο(ποιη)τική λειτουργία των λέξεων-ταμπού ως στοιχείων γλωσσικής ποικιλότητας σε τέσσερα είδη της σύγχρονης ελληνόφωνης μουσικής δημιουργίας. Ασφαλώς, δεν πρόκειται παρά για μια πρώτη απόπειρα διερεύνησης του πεδίου. Σε κάθε περίπτωση, απαιτείται περαιτέρω έρευνα με μεγαλύτερα σώματα κειμένων, προκειμένου να αναδειχθεί η διαφορική αλληλεπίδραση του λεξιλογίου ταμπού με τη θέση και την ιδιαίτερη φυσιολογία του κάθε είδους στην εγχώρια μουσική αγορά.

Βιβλιογραφία

- Ανδρουτσόπουλος, Πάννης. 2004. «Ο Ραψωδός που Θέλεις να Φτάσεις»: Γλωσσικές Στρατηγικές Πολιτισμικής Οικειοποίησης στο Ελληνόφωνο Ραπ”. *Πρακτικά του 6^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας*, 1–11.
<http://www.philology.uoc.gr/conferences/6thICGL/>.
- Adams, Terri M., and Douglas B. Fuller. 2006. “The Words Have Changed but the Ideology Remains the Same: Misogynistic Lyrics in Rap Music”. *Journal of Black Studies* 36:938–957.
- Agha, Asif. 2003. “The Social Life of a Cultural Value”. *Language and Communication* 23:231–273.
- Alim, H. Samy. 2015. “Hip Hop Nation Language: Localization and Globalization”. Στο Jennifer Bloomquist, Lisa J. Green, and Sonja L. Lanehart (επιμ.), *The Oxford Handbook of African American Languages*, 272–289. Oxford: Oxford University Press.
- Allan, Keith, and Kate Burridge. 2006. *Forbidden Words. Taboo and the Censoring of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Androutsopoulos, Jannis, and Arno Scholz. 2002. “On the Recontextualization of Hip-hop in European Speech Communities”. *PhiN-Philologie im Netz* 19/2002:1–42. <http://www.fu-berlin.de/phin/phin19/p19t1.htm>.
- Βαρουχάκη, Σταματίνα. 2005. *Μαζική Κουλτούρα και Σύγχρονο Λαϊκό Τραγούδι, 1974-2000*. Διδακτορική διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Κοινωνιολογίας.

- Bucholtz, Mary, and Kira Hall. 2005. "Identity and Interaction: A Sociocultural Linguistic Approach". *Discourse Studies* 7(4-5):585–614.
- Cameron, Deborah, and Don Kulick. 2003. *Language and Sexuality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Coupland, Nikolas. 2009. "The Mediated Performance of Vernaculars". *Journal of English Linguistics* 37(3):284–300.
- Croom, Adam M. 2013. "How to Do Things with Slurs: Studies in the Way of Derogatory Words". *Language and Communication* 33:177–204.
- Eble, Connie. 1996. *Slang and Sociability: In-group Language Among College Students*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Fairclough, Norman. 1995. *Critical Discourse Analysis*. London: Longman.
- Jay, Timothy. 1992. *Cursing in America*. Philadelphia: John Benjamins.
- Johnson, Sally, and Astrid Ensslin. 2007. "Language in the Media: Theory and Practice". Στο Sally Johnson and Astrid Ensslin (επιμ.), *Language in the Media*, 3–22. London: Continuum.
- Καμηλάκη, Μαρία. 2015. «Το Συνεχές Προφορικού-Γραπτού Λόγου στο Ελληνόφωνο Ροκ της Δεκαετίας του 1990 και η Κατασκευή Κοινωνιολογικών Ταυτοτήτων». Στο Θεοδοσία-Σούλα Παυλίδου (επιμ.), *Ελληνική Γλώσσα και Προφορική Επικοινωνία. Μελέτες για τον Προφορικό Λόγο* 1, 294–310. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.
- Καμηλάκη, Μαρία, Γεωργία Κατσούδα και Μαρία Βραχιονίδου. 2015. *Πιπέρι στο Στόμα: Όψεις των Λέξεων-Ταμπού στη Νέα Ελληνική*. Αθήνα: Εκδόσεις Καλλιγράφος.
- McGregor, Tracii. 1998. "Worldwide Worldwide". *The Source: The Magazine of Hip-Hop Culture & Politics* 100:109.
- Lamere, Paul. 2012. "Is Music Getting More Profane?". <https://musicmachinery.com/2012/04/01/is-music-getting-more-profane/>.
- Samarajiva, Indrajit. 2003. "Fuck Linguistics: Use of Fuck on the Billboard Charts 1982-2002". <http://indi.ca/papers/fuckLinguistics.pdf>.
- Τσάμπρας, Γιώργος. 2010. «Τα Ακατάλληλα». <http://www.politismospolitis.org/archives/11538>.